

Is bos nog meer dan natuur?

Voorjaarsvergadering van de KNBV

Op 16 april vond de voorjaarsvergadering van de KNBV plaats. In het kader van het variëren met locaties, was dit maal de keuze gevallen op het Drentse Borger. Na de algemene ledenvergadering stond het thema 'Is bos nog meer dan natuur?' op het programma. Marleen van den Ham, beleidsmedewerker bij het ministerie van LNV, hield een inleiding over de rol van het beleid voor de houtproductie in Nederland. Secretaris van het Bosschap Jos Jansen reageerde op deze inleiding en legde de link met praktijkvoorbeelden uit het bosbeheer.

De Nederlandse overheid en het hout

De Nederlandse overheid beschouwt het bos als een van de vormen van natuur. Het is een vorm die de bevolking zeer waardeert, en die aan de diverse wensen vanuit de samenleving moet en kan voldoen. Vroeger waren er specifiek op het bos gerichte beleidsnota's, zoals het 'Meerjarenplan bosbouw' en het 'Bosbeleidsplan'. Ook werd toen nog geformuleerd wat de zelfvoorzieningsgraad zou moeten zijn. Tegenwoordig is het beleid van LNV, verwoord in de nota 'Natuur voor mensen, mensen voor natuur', gericht op meervoudige functievervulling van de Nederlandse bossen. Houtproductie is een van die functies en LNV wil daarom waarborgen dat in 70% van het bos houtoogst plaats kan vinden. Ook al is de totale hoeveelheid hout die we uit het Nederlandse bos kunnen halen bij lange na niet voldoende om in onze behoefte te voorzien, toch hebben we een verantwoordelijkheid om een deel van het benodigde hout zelf te produceren. Dat kan bovendien prima in onze bossen, zo stelde Van den Ham.

Van den Ham maakte in haar inleiding duidelijk dat niet alleen LNV, maar ook andere ministeries direct of indirect te maken hebben met bos en hout. Zo wil het ministerie van Economische Zaken (EZ) zich sterk maken voor het oplossen

van handelsbelemmeringen voor de grondstof hout tussen verschillende landen. Ook scheidt EZ voorwaarden voor een goed investeringsklimaat op het gebied van biomassa en wordt in opdracht van EZ en LNV het project 'versterking Nederlandse Houtketen' uitgevoerd.

Het ministerie van Volkshuisvesting, Ruimtelijke Ordening en Milieu (Vrom) vervult een trekkersrol op het gebied van duurzaam bouwen (bijvoorbeeld met hout), duurzame energie en de 'Beoordelingsrichtlijn duurzaam geproduceerd hout'. Het ministerie van Verkeer en Waterstaat voert diverse voorbeeldprojecten (wegportalen, geleiderails, etc.) uit in hout.

Ook provincies en gemeenten hebben beleidsdoelstellingen op het gebied van bos en hout en zijn er diverse lokale initiatieven zoals bijvoorbeeld op het gebied van geïntegreerd bosbeheer.

Na dit bredere kader zoomde Van den Ham in op het LNV-beleid. LNV is verantwoordelijk voor het implementeren van diverse internationale afspraken zoals bijvoorbeeld gemaakt tijdens de Europese ministersconferentie in Wenen. LNV is daarnaast ook verantwoordelijk voor onder andere de EU-bossenmonitoring en de biodiversiteit. Uiteraard is ook het beïnvloeden van internationale besluitvorming omtrent bossen een taak van LNV. Tenslotte moet LNV randvoorwaarden scheppen om de diverse functies van het bos te kunnen vervullen. Wat betekent dat nu praktisch? Wederom een paar voorbeelden. LNV is actief op het gebied van het voorkomen van illegale houtkap, door samen met producentenlanden uitwerking te geven aan de 'Forest Law Enforcement, Governance and Trade'. De gehele rijksoverheid (en dus ook LNV) zal invulling gaan geven aan het 'Actieplan Duurzame Ontwikkeling' (medio 2004).

In opdracht van LNV en EZ onderzoekt Stichting Hout Research op dit moment welke mogelijkheden er bestaan om bij het renoveren

van het hoofdgebouw van LNV gebruik te maken van (duurzaam geproduceerd) hout, deels afkomstig uit Nederland. LNV vindt het bovendien wenselijk dat de uitvoerende diensten Dienst Landelijk Gebied en Staatsbosbeheer duurzaam geproduceerd hout gebruiken. Verder stelt LNV via het subsidiestelsel Programma Beheer en de financiering van Staatsbosbeheer financiële middelen beschikbaar voor bosbeheer, ondersteunt LNV diverse projecten van de Unie van Bosgroepen zoals de FSC-groepscertificering van 'kleine boseigenaren' en heeft LNV zeggenschap bij de invulling van het groene onderwijs. Verder betaalt LNV een groot deel van het onderzoek, waarvoor de onderzoeksvragen samen met de bossector worden geformuleerd. Tenslotte lopen op dit moment de door LNV gesubsidieerde voorlichtingsprojecten 'Kennis- en Informatiesysteem Bos', 'Communicatieproject Geïntegreerd Bosbeheer', 'Versterking Nederlandse Houtketen' en 'Nederlands Hout doet Mee'.

Aan het eind van haar inleiding informeerde Van den Ham de toehoorders over het verzoek van het Platform Hout Nederland aan de minister van LNV om te komen tot een visie op de houtoogst in relatie tot het natuurbeheer. Het Platform Hout Nederland brengt daartoe op dit moment, samen met de ministeries van LNV, EZ en Vrom, de kansen en knelpunten voor de houtproductie in kaart. Onderzocht wordt

op welke wijze ook andere organisaties uit de bos- en houtwereld daarbij betrokken zullen worden.

Een algemeen antwoord op het thema van vandaag volgens LNV: Ja, het bos is meer dan natuur, maar bos is ook meer dan hout en ook meer dan recreatie. Bos is een vorm van natuur, met vele waardevolle functies.

Jos Jansen: slapende reus wakker maken!

In zijn reactie ging Jos Jansen van het Bosschap in op de vele veranderingen die de huidige tijd met zich mee heeft gebracht. Zo is er de veranderende overheid. 'Brussel' wordt voor het nationale beleid steeds belangrijker. Binnenkort zal begonnen worden aan de nieuwe Kaderverordening Plattelandsontwikkeling. Op basis daarvan wordt in nationale Plattelands Ontwikkelings Plannen voor elke lidstaat aangegeven wat de kansen en bedreigingen zijn voor het landelijk gebied. Het is van belang dat niet alleen de overheid, maar ook de bos- en houtsector proberen invloed uit te oefenen op dit traject.

Voor de nationale overheid geldt, dat niet meer uitgegaan wordt van 'zorgen voor', maar van

'zorgen dat'. Dat betekent dat de samenleving het initiatief moet nemen voor de meeste ontwikkelingen. De overheid ondersteunt en stelt kaders, maar trekt zich verder terug op hoofdlijnen. Dit biedt voor de bos- en houtsector mogelijkheden om zelf aan te geven wat prioriteiten zijn en welke oplossingen er voor problemen kunnen bestaan.

Daarnaast is er de veranderende burger. De burger van tegenwoordig is goed geïnformeerd, mondig, minder solidair dan vroeger, kortom: weet wat 'ie wil en hoe dat bereikt kan worden. Op zich heeft dat positieve kanten. Bezoekers spreken terreinbeheerders aan op het gevoerde beheer. Als terreinbeheerders hier positief op reageren, dat wordt daarmee het draagvlak voor bos- en natuurbeheer vergroot. Aan de andere kant kleven er ook gevaren aan deze ontwikkeling. Zo dreigt 'de jeugd' massaal af te haken als het om de groene ruimte gaat. Jongeren interesseren zich steeds minder in natuur en milieu, terwijl de jeugd wel de maatschappelijke en politieke agenda van de toekomst bepaalt.

Jansen gaf aan dat het bos op dit moment nauwelijks op de politieke agenda staat. En dat terwijl het hoog op de maatschappelijke agenda staat. Hij verwees naar de bijlage van de Volkskrant van enkele weken geleden, waarin maar weer eens te meer bevestigd werd dat in de ogen van de Nederlanders 'natuur bos is' en dat mensen bij natuur meteen aan bos denken, en dat bos altijd bereikbaar, toegankelijk en beleefbaar moet zijn. Blijkbaar is de bos- en houtsector er nog onvoldoende in geslaagd om de maatschappelijke wensen onder de politieke aandacht te brengen.

Ten slotte is er de veranderende terreinbeheerder. Zij moeten steeds maar weer inspelen op al deze veranderingen. Dat is een hele klus. De bos- en houtwereld moet zich volgens Jansen nog meer naar buiten ontwikkelen en adequater reageren op invloeden van buitenaf. Communicatie met de beleidsmakers en met de bosgebruikers is daarvoor van groot belang. Dat hoeft zeker niet te betekenen dat houtoogst niet meer mogelijk is. Sterker nog, houtoogst is een belangrijk middel om een betere natuur te realiseren en om geld te verdienen.

Met de woorden van de LNV-directeur-generaal Van der Zande sloot Jansen zijn betoog af: bos is een slapende reus, die moet je wakker maken...!

Naar buiten!

Na een uitgebreide discussie en een goed verzorgde lunch, verplaatste het gezelschap zich vervolgens naar buiten, naar de bossen van Staatsbosbeheer. Daar werd onder de deskundige leiding van Ronald Sinke, Ad van Hees en Henk Wanningen, bekeken wat houtoogst nu eigenlijk voor het bos betekent. Daarbij werd gebruik gemaakt van de gegevens uit de Bedrijfssturing en van de resultaten van de bosinventarisaties 1992 en 2003.

Is het echt zo dat er in het Nederlandse bos veel meer geoogst kan worden dan er tot op heden gebeurt? En wat betekent houtoogst voor je bosbeeld? Hoe ga je om met de belevers (recreanten en omwonenden), hoe communiceer je met hen?

Voor Staatsbosbeheer is het duidelijk: houtoogst is onderdeel van het bosbeheer. Het ministerie van LNV heeft met Staatsbosbeheer twee doelstellingen afgesproken. In multifunctionele bossen moet 60% van de jaarlijkse bijgroei worden geoogst. Voor natuurbos is afgesproken dat jaarlijks 1,5 m³ per hectare wordt geoogst. Staatsbosbeheer heeft al vele tientallen jaren ervaring met houtoogst. In Borger is in diverse opstanden te zien welke invloed verschillende dunnings- en oogstintensiteiten hebben op de ontwikkeling van het bos. Daarbij blijkt dat het zelfs voor een geoefende organisatie als Staatsbosbeheer soms nog 'moed' vergt om 'echte' gaten in een opstand te maken en dus verder te gaan dan een stevige dunning.

De resultaten van een actieve houtoogst-doelstelling zijn zichtbaar. In het gebied is 100% van de jaarlijkse bijgroei (9,5 m³/ha/jr) geoogst, het aandeel inheemse boomsoorten is van 20% naar 27% gestegen, het aandeel gemengd bos is van 26% naar 34% gestegen en het aandeel bomen dikker dan 40 cm in de voorraad is gestegen van 3% naar 18%. Het contact met recreanten is intensief, dat is een bewuste keuze voor Staatsbosbeheer. In het veld wordt gecommuniceerd, maar ook 'het brede publiek' wordt op zoveel mogelijk manieren vertrouwd gemaakt met de houtoogst. Het verbinden van de noodzaak van het zagen van bomen aan het product hout staat daarbij centraal. Het grote publiek wordt onder meer bereikt met bezoekerscentra, de publicatie 'Onverwacht Nederland' en de 'Doe- en Kijkdagen'.

Natuurlijk is het niet voor elke beheerder makkelijk om goed te verdienen aan houtoogst, maar de door Staatsbosbeheer gepresenteerde voorbeelden (zoals FSC-gecertificeerde picknickbankjes) 'smaakten naar meer'. De stelling van Jos Jansen van eerder die dag dat houtoogst nog steeds geld oplevert, al zijn de prijzen voor 'gewone' partijen niet hoog, werd door de Staatsbosbeheer-ers enthousiast onderschreven.

De dag werd afgesloten met een borrel en een wandeling over het boomkroonpad. Twee prima manieren om nog even na te mijmeren over het bos en het hout. ●

De activiteitencommissie

KNBV Jaarverslag 2003

Op 31-12-2003 telde de vereniging 647 leden en waren er 437 losse abonnementen op het NBT. Hoofdativiteiten van het bestuur waren de totstandbrenging van het Vakblad Natuur Bos Landschap en de voorbereiding van het KNBV-symposium 'Bos en Water'. De voorjaarsvergadering vond plaats op 11 april te Diepenveen met 76 deelnemers. De najaarsvergadering vond plaats op 31 oktober te Ellecom met als belangrijkste agendapunt het voorstel om het Bosbouw tijdschrift te laten opgaan in het nieuwe Vakblad Natuur Bos Landschap. Dit voorstel werd zonder tegenstemmen aangenomen. Aan de najaarsvergadering namen 72 personen deel. Het jaar 2003 markeerde de 75e en tevens laatste jaargang van het Nederlands Bosbouw Tijdschrift. In elk nummer werd een artikel herplaatst uit de beginjaren van het NBT.

De totstandkoming van een nieuw vakblad voor bos- en natuurbeheer kwam in 2003 in een stroomversnelling toen bleek dat LNV niet langer het Vakblad Natuurbeheer zou blijven uitgeven. De KNBV nam het initiatief om deze niche in de markt over te nemen, tezamen met de Stichting Bos en Hout.

Op 11 april werd in aansluiting op de algemene leden vergadering van de KNBV op landgoed de Nieuwe Rande te Diepenveen een minisymposium gehouden met als thema 'certificering'.

Het doel van de bijeenkomst was informatie uitdragen en opinieren. De najaarsbijeenkomst op 31 oktober stond in het teken van het boek 'Vraag het de bomen' ter nagedachtenis van Graaf Aurel zu Ortenburg, beheerder van Middachten. Samen met het rentmeesterskantoor Sight werd onder dezelfde titel een minisymposium georganiseerd met aansluitend een excursie in het Middachter bos.

De studiekringdag op 26 september stond in het teken van bosgeschiedenis. Er namen 90 personen deel. Aansluitend bezochten op 27 september een twintigtal deelnemers onder begeleiding van inleider Bert Maes oude eikenhakhoutstoven te Kootwijk.

Op basis van een enquête onder de KNBV-leden koos de Commissie Buitenland voor een aantal thema's die nog moeten worden uitgewerkt. Verder zijn er contacten gelegd met de ANW Nordrhein-Westfalen te Bonn. Enkele commissieleden hebben deelgenomen aan de voorjaarsexcursie van de ANW - NRW.

De voorjaarsexcursies van Pro-Silva vonden plaats op 14, 15 en 16 mei op het landgoed Groote Slink / Bunthorst, beheerd door Stichting Het Brabants Landschap. Het thema was 'de bruikbaarheid van Woodstock-gegevens voor Pro Silva beheer'. Belangrijkste conclusie is dat het interpreteren van Woodstock-gegevens andere vaardigheden vergt dan de gebruikelijke vlaktegewijze informatie. Woodstock-gegevens zijn met name nuttig voor afwegingen op bedrijfsniveau en voor monitoring. Simon Klingen organiseerde voor de excursie leiders in het najaar een cursusdag op de Utrechtse Heuvelrug met als doel om de excursies meer te structureren. De najaarsexcursie van Pro-Silva was op 5, 6 en 7 november samen met de Belgische collega's in de Oisterwijkse bossen bij Natuurmonumenten. Er werd gekeken naar het effect van houtoogstmachines op de bodem. Het uitzetten van uitsleppistes blijkt een nuttig hulpmiddel om schade op de bodem zoveel mogelijk te beperken.

De Web-site commissie structureerde de pagina 'weblinks', waardoor een gemakkelijker overzicht is ontstaan van de vele andere websites die een relatie hebben met de KNBV-site. Daarnaast zijn op verzoek van de initiatiefnemers diverse aankondigingen en verslagen van bijeenkomsten op internet gezet. De webcommissie startte in het najaar een digitale discussie over de toekomst van het NBT.

Op 7 mei 2003 werd in Wageningen het tweede Nationale Bosdebat gehouden met als thema 'Houtoogst: natuurlijk?!' Opmerkelijk is de breed gedragen opvatting dat houtoogst in Nederland moet kunnen, met daarbij tegelijk als vraag hoe het publiek daarvan te overtuigen. Tijdens het Groene Café in december 2002 is het idee ontstaan om binnen de KNBV informele netwerken te vormen van leden (en niet-leden) met dezelfde interesses. Het eerste (en tot nu toe enige) KNBV-netwerk dat uit dit idee is voortgekomen, is het Bosbeleidsnetwerk. In 2003 is het netwerk twee maal bijeen gekomen. Stichting Probos bracht in april de CD-Rom 'Bos in beeld' uit. De CD werd breed verspreid, onder andere naar de Tweede Kamer, basisscholen en brancheorganisaties. Verder organiseerde Probos in 2003 het minisymposium 'Bos en Energie'. De activiteiten van Probos worden in 2004 ondergebracht bij de KNBV. Hiertoe zal een commissie PR in het leven worden geroepen.

In 2003 is de Nederlandse FSC-standaard voor accreditatie aangeboden aan FSC internationaal. Mede door de verhuizing van FSC Internationaal van Oaxaca, Mexico naar Bonn was deze accreditatieprocedure ultimo 2003 nog niet voltooid. Namens de KNBV treedt C. Konings op als contactpersoon voor FSC en vertegenwoordigt hij de KNBV in de Nederlandse Landentafel. ●

Symposium Bos en Water

De rol van bossen in het waterbeheer van de 21e eeuw

De KNBV organiseert op 10 juni een symposium over de rol die bossen kunnen vervullen bij het waterbeheer van de 21e eeuw. Het symposium vindt plaats in het Nederlands Watermuseum in Arnhem onder het voorzitterschap van mevrouw Geke Faber.

Waterbeheer is een actueel onderwerp. Klimaatsveranderingen, zeespiegelstijging, bodemdaling en verstedelijking vragen om een nieuwe aanpak in het waterbeheer. De Commissie Waterbeheer 21ste eeuw heeft een